

1570

2(075)

U-15

806

2(075)

U-15

Բ. ՏԱՐԻ

15 NOV 20

ԴԱՍԱՏԵՏՐ ԿՐՈՆԻ

«Եւ ուսուցիչը որդւոց ձերոց
խօսել զտոսա ի նստելի տան.
և ի գնալ ի ճանապարհի և
ի ննջել և ի յառնել»:

Մ. Մարգ. ժառ. 10.

ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԾԲԱԳՐԻ ՀՈԳԵԻՈՐ ԻՅԽԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԺԲ. ՏՊ.

Կ ա զ մ ց

ՍԱՀԱԿ Ա. ԴՀ. ՍԱՀԱԿԵԱՆՑ

ԹԻՖԼԻՍ

ՀԱՅԵՐԱՆԱԿԱՆ ՏՊԱՐԱՆ ՕՐ. Ն. ԱՂԱՆԵԱՆԻ, ՊՈԼԻՑ. 7.

1907

(92)

2(075)

U-15

1570

52 JUL 2013

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Տ. Տ. ՄԿՐՏՉԻ Ա.

Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, Ժայ-
րագոյն Պատրիարքի Համազգական Եպիսկոպոս
Աթոռոյ Արարատեան Առաքելական Մայր Աթո-
ռոյ Սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի:

25 JUL 2013

U 122745 2 2

62/44. 67

1.

ՂԱԶԱՐՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ղազարոս անունով մի հիւանդ մարդ կար Բեթանիա գիւղում: Նրա երկու ընդերերը՝ Մարիամը և Մարթան՝ մարդ ուղարկեցին Գալիլիա Յիսուսի մօտ, ասելու, որ իւր սիրելի Ղազարոսը հեւանդ է: Յիսուս, երբ այս բանը լսեց, ասաց. «Այն հիւանդութիւնը մեռնելու համար չէ»: Բայց մինչև մարդիկը լուր կբերէին, Ղազարոսը մեռաւ:

Յիսուս երբ լսեց, թէ Ղազարոսը հիւանդ է, ասաց իւր աշակերտներին. «Եկէք գնանք Հրէաստան, մեր բարեկամ Ղազարոսը հիւանդ է»: Յիսուս երբ եկաւ Բեթանիա, արդէն չորս օր էր՝ որ թաղել էին խեղճին: Ազգականներից շատերը եկել էին Մարիամի և Մարթայի մօտ՝ նրանց մխիթարելու: Երբ Մարթան լսեց, թէ Յիսուս գալիս է, գնաց նրա առաջ, իսկ Մարիամը տանը մնաց: Մարթան, երբ տեսաւ Յիսուսին, ասաց. «Տէր, եթէ այստեղ լինէիր, իմ

եղբայրը չէր մեռնի, բայց ես հաւատացած եմ՝ հիմա էլ, եթէ Աստծուն խնդրես, որ իմ եղբորը կեանք տայ, քո խօսքերը կլսի: Յիսուսն ասաց նրան. «Քո եղբայրը յարութիւն կառնի»: Մարթան ասաց. «Գիտեմ որ յառութիւն կառնի վերջին դատաստանի ժամանակ», երբ բոլոր մարդիկն էլ յարութիւն կառնեն, բայց ես հիմա եմ ուզում»: Յիսուս կրկնեց. «Ես եմ յարութիւնն ու կեանքը, ով ինձ հաւատայ, եթէ մեռնի էլ, դարձեալ կապրի, դու հաւատումս ես այս բանին»: Մարթան պատասխանեց, «Այո, Տէր, ես վաղուց հաւատացել եմ, որ դու ես Քրիստոսը՝ Աստծու որդին»:

Մարթան այս ասելուց ետ՝ գնաց թագուն կանչեց Մարիամին և ասաց. «Վարդապետը եկել է, կանչում է քեզ»: Մարիամը, երբ այս խօսքերը լսեց, շուտով վերկացաւ և գնաց: Այն հրէաները, որոնք տանն էին և սգորներին մխիթարում էին, երբ տեսան, որ Մարիամը վեր կացաւ և գնաց, իրանք էլ նրա ետեւից գնացին՝ կարծելով թէ գնում է գերեզմանի վրայ լաց լինելու:

Մարիամը, երբ տեսաւ Յիսուսին, ոտներն ընկաւ և ասաց. «Տէր, եթէ այստեղ լինէիր, իմ եղբայրը չէր մեռնի»: Երբ Յիսուս Մարիամին և նրա հետեկող հիւրերին

տեսաւ, որ լալիս էին, սիրտը լցուեց և ասաց. «Ո՛րտեղ էք թաղել ննջեցեալին»: Նրանք պատասխանեցին. «Տէր, արի և տես»: Յիսուս գերեզմանը որ տեսաւ, արտասուեց: Հրէաներն ասում էին. «Տեսնում էք ինչպէս է սիրում նրան»: Մի քանիսն էլ ասում էին. «Մի՞թէ սա չէր կարող այնպէս անել, որ Ղազարոսը չմեռնէր»:

Յիսուս մօտեցաւ գերեզմանին և ասաց. «Վեր առէք բերանի բարը»: Մարթան ասաց. «Տէր, արդէն հոտած կլինի, որովհետեւ չորս օրուան թաղած է»: Յիսուս ասաց. «Մարթա, չասացի՞ քեզ, որ եթէ հաւատաս, քո եղբայրը յարութիւն կառնէ»:

Քարը վեր առան: Յիսուս աչքերը երկինք բարձրացրեց, աղօթեց և ասաց. «Նայր, շնորհակալ եմ քեզնից. դու ինձ միշտ լսել ես. խնդրում եմ այս ազամ էլ լսես և Ղազարոսին յարութիւն տաս, որ այս փողովուրդը հաւատայ, թէ դու ես ուղարկել ինձ»: Այս ասաց և բարձր ձայնով աղաղակեց. «Ղազարէ, վեր կաց, դուրս եկ»: Մեռեցն իսկոյն դուրս եկաւ՝ ձեռներն ու ոտները պատանած, իսկ երեսը վարչամակով ծածկած: Յիսուս ասաց. «Արձակեցէք կապերը և թողէք, որ գնայ»: Ղազարոսն իսկոյն վերկացաւ և միւս մարդոց նման ման

էր գալիս: Մարիամի հետ եկած հրէաներից շատերը տեսան Յիսուսի արածը և հաւատացին նրան:

Ղազարոսի յարուցեան շարականը

Կենդանութեանց բաշխող Քրիստոս

Ի Բեթանիա եկաւորեալ այսօր,

Բարեկամին Ղազարոս:

Պարգեւէ զկենդանութիւն:

Ամենքին կեանք բաշխող Քրիստոսն այսօր
Բեթանիա եկաւ և իւր բարեկամ Ղազարոսին
յարուցիւն տուաւ:

2.

Տ Ա Ս Ն Կ Ո Յ Ս Ե Ր

Հին ժամանակ հրէաների մէջ այսպիսի սովորութիւն կար, որ հարսանիքին փեսան մեզ նման չէր գալիս հարսի մօտ և նրան իրենց տուն տանում, այլ՝ հարսի ընկերուհիներէից մի քանի կոյս աղջիկ՝ կէս գիշերին դուրս էին գալիս փեսայի առաջ՝ հարսի հետ: Աղջիկները ձեռներին ձողեր էին ունենում՝ ծայրից լապտեր կախած: Բացի դրանից հետներն ամանով աւելորդ ձէթ էին վերցնում, որ եթէ փեսան ուշանալու

լինի, լապտերի մէջ ածեն: Փեսան էլ իւր տանից էր դուրս գալիս և ընկերների հետ միասին գալիս հարսի առաջ: Երկու խմբերը պատահում էին իրար փողոցի մէջ:

Մի անգամ մի հարսանիք կար: Տասը կոյս աղջիկ իրանց լապտերները վեր առան և գնացին փեսայի առաջ: Նրանցից հինգը չիմար, այսինքն անգգոյշ էին, իսկ հինգը իմաստուն, այսինքն զգոյշ էին: Յիմարները մոռացան իրանց լապտերների հետ աւելորդ ձէթ վերցնել, իսկ իմաստունները վերցրին: Փեսան ուշացաւ և ամենի քունը տարաւ:

Կէս գիշերին ձայն լսուեց թէ փեսան գալիս է: Կոյսերը վերկացան և լապտերները պատրաստեցին: Յիմարների լապտերների մէջ ձէթ չկար, քիչ էր մնում հանգչի, այս պատճառով խնդրեցին իմաստուններին. «Ձեր ձէթիցը մեզ էլ տուէք, որովհետեւ մեր լապտերները հանգչում են»: Իմաստունները պատասխանեցին. «Եթէ ձեզ ձէթ տանք, գուցէ մեզ էլ բաւական չլինի, աւելի լաւ է ծախողների մօտ գնացէք և ձեզ համար ձէթ գնեցէք»:

Երբ նրանք ձէթ առնելու գնացին, փեսան եկաւ. պատրաստ կոյսերը նրա հետ մտան հարսանքատունը և դուռը փակուեց:

Ետոյ միւս կոյսերն էլ եկան և ասացին.
«Տէր, բաց արա դուռը»: Փեսան պատաս-
խանեց և ասաց. «Ճշմարիտն եմ ասում,
որ ես ձեզ չեմ ճանաչում» և դուռը բաց
չարաւ:

Տասն կոյսերի շարականը

Իմաստուն կուսանքն

Պատրաստեալ իւղ լապտերաց,

Ելին ընդ սոաջ երկնաւոր փեսային

Վառեալ լապտերօք:

Իմաստուն կոյսերը լապտերների համար իւղ
վեր առան և վառած լապտերներով դուռս եկան
փեսայի առաջ:

3.

ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հազարոսի յարութիւնը տնտնող հրէա-
ներից մի քանիսը գնացին Յիսուսի թշնա-
մի փարիսեցիների, քահանաների ու դպիր-
ների մօտ և պատմեցին իրանց տեսածը:
Սրանք իսկոյն ժողով արին և ասացին. «Ի՞նչ
անենք, այն մարդը շատ հրաշքներ է անում,
եթէ այդպէս թողնենք, ամենքն էլ նրան
կհաւատան»: Նրանցից մինը՝ որի անունը
Կայիափա էր, ասաց. «Դուք ոչինչ չգիտէք
և հեռուն չէք էլ մտածում. աւելի լաւ է

Յիսուսին սպանենք՝ որովհետեւ եթէ այսպէս
թողնենք, որ քարոզէ, ամենին էլ կմոլո-
րեցրէ»: Այն օրից սկսած՝ քահանայապետը
և փարիսեցիները որոշեցին նրան սպանել:
Այս պատճառով հրաման ուղարկեցին ամեն
կողմ, որ Յիսուսի տեղն իմանան և իմաց
տան իրանց, որ բռնեն:

4.

ՅԻՍՈՒՍԻ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԸ

Յարութիւնից ետոյ Յիսուս քառասուն
օր էլի մնաց երկրիս վրայ—նա երբեմն
գալիս էր իւր աշակերտների մօտ: Քառաս-
ներորդ օրը Յիսուս առաքեալների հետ Ջի-
թենեաց լեռը բարձրացաւ. այնտեղ պա-
տուէր տուեց նրանց և ասաց. «Երուսաղէ-
մից չհեռանաք, այլ սպասեցէք մինչև ես հայր
Աստծուն կխնդրեմ, որ սուրբ Հոգին երկըն-
քից ուղարկէ: Դուք զօրութիւն կստանաք.
Ետոյ կերթաք, կքարոզէք երուսաղէմում,
Հրէաստանում և միւս երկրներում ու ամեն
տեղ կվկայէք իմ մասին: Ուրեմն գնացէք
և բոլոր ազգերին քարոզեցէք Հօր, Որդու և
սուրբ Հոգու մասին: Սովորեցրէք նրանց որ
պահեն այն ամենը, ինչ որ ես ձեզ պատուիրե-
ցի: Ով կհաւատայ և կմկրտուի, նա կազատուի,

երջանիկ կլինի, իսկ ով չի հաւատայ, կը-
պատժուի:

Երբ այս ասաց, բարձրացրեց երկու
ձեռները և օրհնեց նրանց: Օրհնելու ժա-
մանակ բաժանուեց նրանցից և երկինք
բարձրացաւ: Իսկոյն մի ամպ եկաւ, ծած-
կեց նրան՝ այնպէս որ աշակերտներն այլ
ևս չտեսան Յիսուսին: Նրանք երկրպագե-
ցին. մեծ ուրախութիւնով ետ դարձան Ե-
րուսաղէմ և ամեն օր տաճարում օրհնում
էին Աստծուն և սպասում էին սուրբ Հոգուն:

Համբարձման տօնը կատարում ենք
Ձատկից 40 օր ետոյ:

5.

Հ Ո Գ Ե Գ Ա Լ Ո Ւ Ս Տ

Ձիթենեաց լեռնից առաքեալները դար-
ձան Երուսաղէմ և միասին էին ապրում:
Տասն օրից ետոյ, երբ նրանք ժողոված էին
վերնատանը, յանկարծ երկնքից մի ձայն
լսուեց՝ սաստիկ փշոզ քամունման և լցրեց
այն տունը: Ետոյ առանձին-առանձին կրակի
նման լեզուներ երևացին. այդ լեզուներից
ամեն մինը իշաւ նրանցից իւրաքանչիւրի
վրայ—նրանք սուրբ Հոգւով լցուեցան և
սկսան զանազան լեզուներով խօսել:

Բացի Երուսաղէմացիներից՝ բաղաքում
բնակուում էին շատ աստուածապաշտ հրէա-
ներ, որոնք ուխտ էին եկել աշխարհի ամեն
կողմերից: Երբ երկնքից իջնող ձայնը լսուեց,
ժողովուրդը հաւաքուեց մէկ տեղ: Ամենքը
զարմացած լսում էին, թէ ինչպէս առա-
քեալները ուրիշ ուրիշ լեզուներով էին խօ-
սում: Ոչ ոք չէր հաւատում իւր տեսածին
ու լսածին, սրա համար էլ մինը միւսին
հարցնում էր. «Ձէ որ այս խօսողները բո-
լորն էլ անուսում գալիլիացիներ են, տեսէք
ինչպէս մեր լեզուներով խօսում և պատմում
են Աստծու մեծամեծ գործերը—այս ի՞նչ
պիտի լինի»: Իսկ ոմանք էլ ծաղրում էին
և ասում: «Երեւի հարբած են»:

Այն ժամանակ Պետրոսը տեղից վեր
կացաւ և սկսեց այսպէս խօսել, «Ով հրէա-
տանցիներ և Երուսաղէմում բնակուողներ,
լաւ լսեցէք՝ ինչ որ ձեզ քարոզելու եմ:
Սրանք հարբած չեն, ինչպէս կարծում էր,
որովհետեւ դեռ առաւօտեան ժամի ինն է:
Լսեցէք, ով խաբայեցիներ, ես ասեմ ձեզ,
թէ սա ինչ բան է—Աստուած Յիսուս Նա-
զովրեցուն աշխարհ ուղարկեց. նա եկաւ և
ձեր մէջ հրաշքներ գործեց: Թէև դուք նրան
խաչեցիք, բայց Աստուած երեք օրից ետոյ

յարութիւն տուեց նրան: Սրանք ինչ որ ա-
նում են, ձեր խաչած Գրիստոսի զօրութիւ-
նովն է»:

Երբ այս քարոզը լսեց ժողովուրդը,
զղջաց իւր սրտում: Շատերը գալիս էին
Պետրոսի, միւս առաքեալների մօտ և հարց-
նում. «Ի՞նչ անենք»: Պետրոսն էլ ասում էր
նրանց. «Ապաշխարեցէք և մկրտուեցէք Յի-
սուս Գրիստոսի անունով: Ով կմկրտուի,
սուրբ Հոգու շնորհը կընդունի»: Այն օրը
երեք հազար մարդ հաւատաց Պետրոսի խօս-
քերին և մկրտուեց:

Հոգեգալստեան տօնը կատարում ենք
Հատկից 50 օր ետ:

Հոգեգալստեան շարական

Այսօր երկնայինքն ուրախացան

Ընդ երկրաւորացս նորոգումն,

Քանզի նորոգողն էից հոգին էջի սուրբ
վերնատունն,

Որով նորոգեցան զասք առաքելոցն:

Այսօր հրեշտակներն ուրախացան, որ երկրիս
վրայ բնակուող մարդիկը նորոգուեցան, որովհե-
տե ամենին նորոգող սուրբ Հոգին իջաւ վերնա-
տուն և առաքեալների դասը նորոգեց:

6.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ

Յիսուս Խաչի վրայից ասել էր Յովհան-
նէս առաքեալին, որ իւր մօրը խնամք տանի:
Այն օրից սկսած Մարիամը 16 տարի շա-
րունակ Յովհաննիսի մօտ էր ապրում մինչև
իւր մահը:

Երբ սուրբ կոյս Մարիամը մեռաւ, ա-
ռաքեալները թաղեցին նրան Գեթսեմանի
պարտէզում, որտեղ Յուզան Յիսուսին զի-
նուորների ձեռն էր մատնել: Աստուածած-
նի մահուան ժամանակ բոլոր առաքեալնե-
րը՝ բացի Բարդուղիմէոսից, Երուսաղէմումն
էին: Երբ Բարդուղիմէոսը Երուսաղէմ դար-
ձաւ և իմացաւ Տիրամօր մահը, խիստ տխրեց
և ցանկացաւ տեսնել նրա գերեզմանը: Ա-
ռաքեալները նրան Գեթսեմանի պարտէզը
տարան. բայց սրբան զարմացան, երբ գե-
րեզմանը բաց արին և ոչինչ չգտան, որով-
հետե Յիսուս Գրիստոս հրեշտակների ձե-
ռով իւր մօր մարմինը երկինք էր տարել,
այսինքն վերափոխել էր:

Բարդուղիմէոս առաքեալը շատ էր ցա-
ւում, որ չկարողացաւ ոչ Տիրամօրը տեսնել
և ոչ նրա մարմինը: Միւս առաքեալները

Բարդուղիմէոսին մխիթարելու համար՝ Աստուածածնի պատկերն ընծայեցին նրան։ Բարդուղիմէոս առաքեալը հայաստանում մի վանք շինեց և այս պատկերն այնտեղ դրաւ։

Մեր եկեղեցին տօնում է այդ օրը՝ երբ հրեշտակները սուրբ Կոյս Մարիամի մարմինը երկինք տարան, այսինքն վերափոխեցին և դրա համար էլ այդ տօնի անունը կոչւում է վերափոխումն։

Այդ օրը եկեղեցի ենք գնում և Աստուածանից խնդրում, որ բարեխօս լինի իւր որդի Յիսուս Քրիստոսի մօտ՝ մեր աղօթքը լսելու, դրա համար էլ եկեղեցում երգում ենք —

«Փառաւորեալ եւ օրհնեալ միշտ սուրբ Կոյս Աստուածածին Մարիամ, մայր Բրիստոսի, մատո զաղաչանս մեր որդւոյ քո եւ Աստուծոյ մերոյ։»

Ով զու փառաւորուած և օրհնուած միշտ սուրբ Կոյս՝ Քրիստոսի մայր՝ Մարիամ Աստուածածին, մեր աղօթքը հասցրու քո Որդուն՝ մեր Աստծուն։

Ս ու ը ը Ա ս տ ու ա ծ ա ծ ն ի շ ա ր ա կ ա ն ը

Անկանիւք առաջի քո Աստուածածին եւ աղաչեմք զանարատ զկոյսդ։

Քո առաջն ենք ընկնում, (երկպագութիւն տալիս) ով Աստուածածին և աղաչում ենք քեզ՝ անարատ կուսիդ։

Բարեխօսեալ վասն անձանց մերոց եւ աղաչեալ զՄիածին որդին։

Բարեխօսիր մեզ համար և աղաչիր Միածին որդուն։

Փրկել զմեզ ի փորձութենէ եւ յամենայն վտանգից մերոց։

Որպէս զի ազատէ մեզ փորձութիւնից և ամեն տեսակ վտանգից։

Վերափոխման տօնին եկեղեցում խաղող ենք օրհնում։

ԱՅԳԱՐ ԹԱԳԱԻՈՐԸ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐ
Է ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ ՅԻՍՈՒՍԻ ՄՕՏ

Հայոց Աբգար Թագաւորը, որ նստում էր Եդեսիա քաղաքում, եօթը տարի շարունակ հիւանդ էր—նա բորոտութիւն ունէր: Ամեն տեսակ դեղեր գործ էր դրել, բայց չէր առողջացել: Աբգարը լսեց, որ Հրէաստանում Յիսուս առանց դեղի բժշկում է ամեն տեսակ հիւանդութիւններ, այդ պատճառով նամակ գրեց և դեսպանների ձեռով ուղարկեց, որ գայ և իրան բժշկի: Ահա Աբգարի գրած նամակը. «Ես լսել եմ, որ դու առանց դեղի բժշկում ես հիւանդներին. կոյրերի աչքը բաց ես անում. կաղերին ոտն ես տալիս. բորոտներին սրբում ես. երկար ժամանակ հիւանդութիւն ունեցողներին առողջացնում ես և մինչև անգամ մեռելներին յարութիւն ես տալիս: Երբ ես այս բոլորը լսեցի, ինքս ինձ ասացի, որ դու կամ երկնքից իջած Աստուած ես, կամ Աստծու որդի: Աղաչում եմ քեզ, արի և ինձ բժշկիր: Լսեցի նոյնպէս, որ հրէաները քեզ նեղացնում են: Ես մի փոքրիկ քաղաք ունեմ, եկ ինձ մօտ. երկուսիս էլ բաւական է. քեզ

այստեղ ոչ ոք չի նեղացնի»: Նամակն ուղարկելիս պատուիրեց դեսպաններին, որ եթէ Յիսուս չկարողանայ գալ, պատկերը քաշեն և իրան բերեն: Այս բանի համար մի նկարիչ ուղարկեց նրանց հետ:

Դեսպանները նամակը Յիսուսին տա-
րան: Նա չկարողացաւ գալ և մեր Աբգար
Թագաւորին այս պատասխանը գրեց. «Երա-
նի նրան՝ ով ինձ չի տեսել, բայց հաւա-
տում է: Գրում ես, որ քեզ մօտ գամ, չեմ
կարող, որովհետեւ ես չեմ եկել հանգիստ
ապրելու, այլ՝ չարչարուելու և խաչուելու:
Երբ այս բոլորը վերջացնեմ, ետոյ հայր
Աստծու մօտ պիտի գնամ: Իսկ իմ համբար-
ձումից ետոյ աշակերտներիցս մինին կու-
ղարկեմ, որ գայ քեզ բժշկի:

Ասում են, թէ երբ նկարիչը տեսաւ,
որ Յիսուս չի գալիս, սկսեց նրա պատկերը
նկարել, բայց չէր կարողանում: Յիսուս
նկարչին իւր մօտ կանչեց. մի կտոր մա-
քուր կտաւ առաւ. երեսին ծածկեց և նրա
վրայ նկարուեց իւր պատկերը: Ետոյ նկար-
չին տուեց, որ տանի Աբգարին: Այս պատ-
կերը կոչւում է զաստատակ կամ անձեռա-
գործ պատկեր:

ԹԱԴԷՈՍ ԵՒ ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ

Յիսուս բացի 12 առաքեալներէից 72 աշակերտ էլ ունէր:

Համբարձումից ետ աշակերտներէից միւնը՝ Թադէոս անունով, հայաստան եկաւ: Երբ սա Աբգարի պալատը մտաւ, Թադաւորը երկրպագութիւն տուաւ նրան: Թադէոսը քարոզեց Թագաւորին, բոլոր քաղաքացիներին և ասաց, որ Քրիստոսին հաւատան ու նրա ասածները կատարեն: Աբգարի գլխին ձեռք դրաւ և բժշկեց, նոյնպէս քաղաքի բոլոր հիւանդներին: Այս բանը որ տեսան քաղաքացիները, հաւատացին Քրիստոսին և մկրտուեցան:

Սուրբ Թադէոսը երկար ժամանակ չըմնաց աջտեղ, նա միւս առաքեալների նման պիտի գնար զանազան տեղեր և քարոզէր, այս պատճառով Թագաւորի Թագ շինող Ադգէին եպիսկոպոս ձեռնադրեց և հովիւ նշանակեց այս նոր քրիստոնեաների վրայ: Թադէոսը Աբգարից հրաման առաւ և գնաց վերին Հայաստան՝ Թագաւորի քրոջորդի Սանատրուկի մօտ, քարոզեց նրան և նրա մարդ-

կանց ու ամենին էլ մկրտեց: Սանատրուկի աղջիկ Սանդուխտին ևս մկրտեց:

Սանատրուկը շատ կարճ ժամանակ քրիստոնեայ մնաց—հէնց Աբգարի մահից ետ՝ ուրացաւ քրիստոնէութիւնը և սկսեց չարչարել քրիստոնեաներին ու նահատակել նրաց: Իւր Սանդուխտ աղջկան շատ սիրպեց, որ ուրանայ քրիստոնէութիւնը, բայց նա չլսեց: Սանդուխտ կոյսը պատասխանեց, որ կուռքերին ոչ մի ժամանակ երկրպագութիւն չի տայ, կմեռնի, բայց կուռք չի պաշտի: Սրա համար հայրը իւր աղջկան նահատակել տուաւ: Բայց սրանով չբաւականացաւ—որովհետեւ Սանդուխտ կոյսը սուրբ Թադէոսից էր ուսել քրիստոնէութիւնը, այս պատճառով ուսուցչին էլ նահատակել տուեց Արտազ գաւառում:

Այսպէս թէ ուսուցիչը և թէ աշակերտունին լաւ համարեցին մեռնել՝ քան թէ կուռք պաշտել:

Սուրբ Թադէոսի մահից ետ՝ Յիսուսի աշակերտներէից մի ուրիշ ևս եկաւ հայաստան, որ քրիստոնէութիւնը քարոզի: Սրա անունն էր Բարթոլղիմէոս, Սա բերեց իւր հետ Մարիամ կուսի պատկերը. Տիգրիս գետի

ափին մի վանք շինեց՝ Աստուածածին անու-
նով և այդ պատկերն այնտեղ դրաւ:

Սուրբ Թադէոս և Բարթողիմէոսն ա-
ռաջին անգամ եկան մեր երկիրը քրիստո-
նէութիւն քարոզելու և լուսաւորելու
հայերին, սրա համար էլ նրանց անուանում
ենք հայաստանի առաջին (նախկին) լու-
սաւորիչներ: Եւ որովհետեւ նրանք այդ-
պիսի գեղեցիկ օրինակ են թողել մեզ հա-
մար. մենք էլ ամեն տարի նրանց չենք մո-
ռանում և տօն ենք կատարում եկեղեցում
ու յիշում նրանց անուանները: Այդ օրը եր-
գում ենք—

Հ ա ր ա կ ա ն ա ռ ա ք ե լ ո ց

Հայրատունկ այգւոյն հրեղէն պարիսպը
եւ քարձր աշտարակը, ոսկեղէն քաժակը եւ
ժիր մատռուակը Հայաստանեաց, հարք հո-
գեւորք, Բարթողիմէոս եւ Թադէոս, քարե-
խօս լերուք առ Տէր վասն անձանց մերոց:

Դուք հօր տնկած այգու հրեղէն պարիսպ-
ներ, քարձր աշտարակներ, ոսկեղէն քաժակներ
և ժիր մատռուակներ էք—սվ հայաստանցիներիս
հոգեւոր հայրեր՝ Թադէոս և Բարթողիմէոս, բա-
րեխօս եղէք Տիրոջ առաջ մեզ համար:

Թագաւոր երկնաւոր,
Զեկեղեցի քո անշարժ պահեա՛
Եւ զերկրպագուս անուանող քում՝
Պահեա՛ ի խաղաղութեան:

Ո՛վ երկնաւոր Թագաւոր Յիսուս, քո եկեղե-
ցին անշարժ պահիր, քո անուան երկրպագութիւն
տուողներին խաղաղութեան մէջ պահիր:

9.

Ս. Գ Ր Ի Գ Ո Ր Լ Ո Ի Ս Ա Ի Ո Ր Ի Զ

Պարսից Արտաշէր Թագաւորը թշնա-
մացել էր հայոց Խոսրով Թագաւորի հետ:
Մի օր նա իւր պալատականների հետ այս-
պէս խօսեց—ով հայոց Խոսրով Թագաւորին
սպանի, ինչ պարզեւ կամենայ, ինձանից
կստանայ: Իշխաններից մինը՝ Անակ անունով
խոստացաւ Արտաշէրի ցանկութիւնը կատա-
րել: Սա վերցրեց իւր ընտանիքը. հասաւ
Հայաստանի սահմանը և այնպէս ցոյց տուաւ՝
որպէս թէ Պարսից Թագաւորն իրան հալա-
ծում է և մեր Թագաւորից պաշտպանու-
թիւն խնդրեց: Խոսրովն Անակին սիրով ըն-
դունեց: Նա այնպէս էր կարծում, որ փա-
խստականը շատ տեղեկութիւններ կյայտ-
նի Արտաշէրի զօրքի և նրա բոլոր զործերի
մասին, այս պատճառով Անակին՝ հէնց իւր

պալատում տեղ տուաւ: Այնուհետեւ Արտաշրի լրտես Անակը միայն նրա մասին էր մտածում, թէ ինչպէս սպանի մեր թագաւորին:

Մի օր խորովը որսի գնաց իւր պալատականների հետ: Անակին էլ հետն առաւ: Որսի ժամանակ Անակը խորովին փոքր ինչ հեռու տարաւ՝ որպէս թէ ծածուկ բան ունի ասելու: Այստեղ սրով խփեց թագաւորին, իսկ ինքը ձի նստեց և սկսեց փախչել: Մարդիկ ետևիցն ընկան: Անակը փախաւ, ձգեց իրան երասխ գետը և խեղդուեց: խորովը դեռ չէր մեռել, որ հրամայեց Անակի ընտանիքը կոտորել: Թագաւորի հրամանը կատարուեց—նրա ընտանիքը սրի անցրին: Միայն մանուկ Գրիգորին իւր Սօփիա դայեակը փախցրեց և տարաւ Կեսարիա քաղաքը:

Երբ Արտաշիրը Պարսկաստանում իմացաւ, թէ Անակը սպանել է խորովին, մեծ զօրք առաւ և եկաւ Հայաստան, որ խորովի տունը ջնջի: Հայերը չկարողացան պարսիկների դէմ կռուել: Արտաշիրը մտաւ մեր երկիրը և հրամայեց խորովի ընտանիքը կոտորել: Այսպէս էլ արին: Միայն Տրդատ

անունով մի տղայ հազիւ կարողացան փախչել և հռովմ քաղաքը տանել:

Սօփիան Գրիգորին պահում էր Կեսարիայում: Փոքր ինչ որ մեծացաւ, նրան ուսումնարան ուղարկեց, ուր սովորում էր յունարէն և ասորերէն: Սօփիան ինքը քրիստոնեայ էր. փոքրիկ Գրիգորին սովորեցրեց, ինչ որ հարկաւոր էր քրիստոնէական կրօնի համար: Երբ Գրիգորը չափահաս դարձաւ, ամուսնացաւ Մարիամ անունով մի աղջկա հետ և նրանից երկու որդի ունեցաւ՝ Վրթթաննէս և Արիստակէս: Սրանից ետ Մարիամի համաձայնութիւնով Գրիգորը բաժանուեց նրանից: Մարիամը կուսանոց մտաւ:

Գրիգորին պատմեցին, որ իւր հայր Անակը սպանել է խորով թագաւորին, որի որդի Տրդատը Հռովմում է, սրա համար էլ վերկացաւ և գնաց այն քաղաքը, որ իւր մեղաւոր հօր փոխարէն Տրդատի մօտ ծառայութիւն անի և սրանով հօր մեղքերը փոքր ինչ թեթեւցնի:

Խորովի որդի Տրդատն էլ Հռովմում էր մեծանում Դիոկղետիանոս կայսրի մօտ: Երբ հասակն առաւ, զինուորական ծառա-

յուլթեան մէջ մտաւ: Տրդատը մեծ ոյժ ունէր, լաւ ձի նստել և զէնք գործածել գիտէր: Մի անգամ ձեռով բռնեց եղան եղջիւրը և քաշեց, հանեց: Մի անգամ էլ ընկերի հետ կառք էին քշում. ընկերը դիտմամբ Տրդատին կառքից վար ձգեց, բայց սա ետեից վազեց և կառքից այնպիս բռնեց, որ ձիերն էլ չկարողացան առաջ գնալ: Մի անգամ էլ Հռովմ քաղաքի Դիոկղետիանոս կայսրը պատերազմ ունէր: Թշնամին մարդ ուղարկեց և այսպէս էր ասում— փոխանակ զօրքով մէկ մէկու հետ կռուելու և ի դուր տեղը մարդիկ սպանելու, արի ես ու դու մենամարտենք: Եթէ ես յաղթեմ, դուք ամենքդ ինձ ծառայ եղէք, իսկ եթէ դու յաղթես, մենք ամենքս քեզ հարկ տանք:

Դիոկղետիանոսն այս բանից խիստ վախեցաւ և չգիտէր, թէ ինչ անի: Կայսրի զօրավարներից մէկն ասեց. «Տէր Թագաւոր, ամենևին մի մտածիր այդ մասին, հայոց Թագաւորի որդի Տրդատը, որ իմ գնդովմ ծառայում է, կարող է քեզ ազատել» և Տրդատի մասին շատ բաներ պատմեց: Դիոկղետիանոսն իսկոյն Տրդատին իւր մօտ կանչել տուեց. Թագաւորական զգեստ հագրեց, Թագաւորի նշաններով զարդարեց և ամեն տեղ յայտնեց, որ նա կայսրն ինքն է:

Միւս օրը իւր Թշնամու մօտ մարդ ուղարկեց և յայտնեց, որ վաղը իրար հետ մենամարտելու են: Երկրորդ օրը Տրդատը ձի նստեց. քշեց Թշնամու կողմը, յարձակուեց նրա վրայ. բռնեց և Դիոկղետիանոսի մօտ բերեց: Կայսրը չափից դուրս ուրախացաւ, որ իրան սղատողը Հայոց Թագաւոր Խոսրովի որդին է, ուստի Թագաւորական զգեստ հագցրեց. գլխին Թագ դրեց. հռովմէական զօրք տուեց, որ գնայ Հայաստան և իւր հօր փոխարէն Թագաւոր է:

Տրդատը հասաւ Կեսարիա քաղաքը. Գրիգորը նրա հետն էր: Հայնախարարները, երբ իմացան, որ իրանց Թագաւորի որդին զօրքով գալիս է, եկան, միացան նրա հետ, որպէսզի պարսիկներին դուրս անեն մեր երկրից:

Տրդատը մտաւ Հայաստան և հասաւ Երիզա քաղաքը: Այստեղ էր կռապաշտ հայերի աստուածուհի Անահիտի արձանը, որին մեր պապերը պաշտում էին: Թագաւորը Անահիտին զոհ բերեց և խնդրեց, որ յաջողութիւն տա իր գործին: Թէ նա և թէ բոլոր զինուորները պնում էին ու երկրպագութիւն տալիս կռուքին: Հերթը Գրիգորին հասաւ: Տրդատը հրամայեց, որ նա էլ

Անահտին աղօթք անի: Բայց Գրիգորը քրիստոնեայ էր, չուզեց կուռքին երկրպագութիւն տայ: Տրդատը բարկացաւ Գրիգորի վրայ և հրամայեց, որ անպատճառ Անահտի առաջ աղօթի: Գրիգորը չուզեց: Այն ժամանակ թագաւորին պատմեցին, թէ նա իւր հօրը սպանող Անակի որդին է: Տրդատը աւելի ևս բարկացաւ, հրամայեց Գրիգորին խիստ պատիժներ տալ—պատուիրեց, որ տանեն Արտաշատ քաղաքի Խորվիրապը ձգեն, որպէսզի աջնտեղ սովից մեռնի: Այս վիրապը լի էր բազմաթիւ օձերով և կարիճներով: Այստեղ ձգում էին յանցաւորներին, ինչպէս որ մեզ մօտ բանտ են ձգում: Գրիգորը 15 տարի մնաց այնտեղ: Ասում են, թէ մի քրիստոնեայ կին Աստծու հրամանով ամեն օր մի-մի հաց էր ձրգում հորը, որ Գրիգորը ուտի և չմեռնի:

Տրդատը երբ մտաւ Հայաստան, դուրս արեց պարսիկներին և ինքն սկսեց կռուվարել: Թագաւորը կռապաշտ էր, դրա համար էլ հրաման հանեց, որ իւր տէրութեան մէջ՝ ուր էլ քրիստոնեայ գտնեն, ստիպեն կուռքերին երկրպագութիւն տալու, իսկ եթէ հակառակողներ լինեն, իսկոյն սպանեն նրանց:

ՀՌԻՓՄԻՄԵԱՆ ԵՒ ԳԱՅԻԱՆԵԱՆ ԿՈՅՍԵՐԸ ՓԱԽԶՈՒՄ ԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դիոկղետիանոս կայսրը կամենում էր իւր համար կին առնել: Ամեն կողմ պատկերահաններ ուղարկեց, որ թագուհի լինելու արժանի գեղեցիկ աղջիկներ գտնեն. նրանց պատկերները նկարեն և իրեն բերեն: Այս պատկերահաններէց մի քանիսն էլ հռովմ քաղաքի մօտ գտնուող կուսանոցը գնացին: Այստեղ մի գեղեցիկ կոյս կար՝ անունը հռիփսիմէ. սրա պատկերն ուժով քաշեցին և կայսրին տարան: Կայսրը հաւանեց հռիփսիմէին և ուզում էր նրան թագուհի դարձնել:

Երբ այս բանն իմացաւ կուսանոցի մայրապետ Գայիանէն, բոլոր կոյսերին հաւաքեց և հռիփսիմէի հետ միասին փախան, եկան Հայաստան ու Վաղարշապատ քաղաքի մի այգու հնձանում բնակուեցին: Կոյսերից մինն ապակիէ յուլունքներ էր շինում. ծախում էին և սրանով ապրում:

Դիոկղետիանոսը խիստ բարկացաւ փախած կոյսերի վրայ, ամեն կողմ մարդ ուղարկեց, որ նրանց գտնեն: Երբ իմացաւ, որ հռիփսիմէն հայաստան է փախել, մեր

Տրդատ Թագաւորին էլ նամակ գրեց, որի մէջ ասում էր. «Եթէ կոյսերին գտնես, Հռիփսիմէին ինձ ուղարկիր, միւսներին ապանիր, իսկ եթէ ցանկանաս, կարող ես դու էլ ամուսնանալ նրա հետ:

Տրդատն այս թուղթը ստանալուն պէս իւր երկրի մէջ ամեն կողմ մարդ ուղարկեց, որ փնտռեն նրանց: Մի քանի օրից ետ կոյսերին գտան: Թագաւորը հրամայեց հրնձանը զինուորներով պատել: Պալատից թանկագին շորեր ուղարկեց, որ հագցնեն Հռիփսիմէին և իւր մօտ բերեն: Հռիփսիմէն չէր կամենում պալատ գնալ, բայց Թագաւորը հրամայեց իւր ծառաներին, որ նրան ուժով բերեն: Թագաւորի հրամանը կատարուեց — Հռիփսիմէին քաշ տալով մինչև պալատ տարան: Թագաւորը տեսնելով նրա գեղեցկութիւնը, ուղեց ինքը նրա հետ ամուսնանալ, բայց Հռիփսիմէն ոչ մի ձևով չհամաձանեց Թագուհի դառնալ: Փախաւ և գնաց իւր ընկերուհիներին մօտ. պատմեց նրանց իւր գլխով անցածը. փոքր ինչ հեռացաւ նրանցից և սկսեց Աստծուն աղօթել և շնորհակալութիւն անել, որ իրան այդպիսի վտանգից ազատեց: Այդ միջոցին Թագաւորի դահլճները ջահերը ձեռներին եկան. գտան

Հռիփսիմէին. լեզուն կտրեցին. աչքերը հանեցին և մարմինը կտոր-կտոր արին: Հռիփսիմէից ետ սպանեցին նրա 35 ընկերուհիներին մայրապետի հետ միասին:

11.

Ս. ԳՐԻԳՈՐԻՆ ԴՈՒՐՍ ԵՆ ԲԵՐՈՒՄ ՎԻՐԱՊԵՅ

Թագաւորն այս բանի վրայ շատ էր մտածում. նրա խիղճը տանջում էր իրան. հանգիստ չունէր — քունը չէր տանում: Նա խելագարի պէս՝ վայրենի խոզի նման թափառում էր: Թագաւորի քոյր Սոսրովադուխտը մի բարի աղջիկ էր: Հրեշտակը սրան երազում երևաց և ասաց. «Եթէ կամենում էր, որ Թագաւորն առողջանայ, Գրիգորին պիտի վիրապից հանէք. նա միայն կարող է բժշկել»: Սոսրովադուխտն այս երազը նախարարներին պատմեց, նրանք չհաւատացին — ամենևին չէին կարծում, թէ Գրիգորը 15 տարի վիրապում կենդանի մնացած լինի: Երեք անգամ նոյն երազը կրկնուեց, ետոյ հաւատացին: Անուհետև Սորովիրապ գնացին, չուանը կախ արին և ձայն տուին. «Գրիգոր, եթէ կենդանի ես, դուրս արի.

Աստուած հրամայեց, որ քեզ այստեղից հանենք»։ Գրիգորը կենդանի էր։ Նրան դուրս հանեցին և վաղարշապատ բերին։ Տրդատը և նախարարները Գրիգորի ոտներն էին ընկնում և ներողութիւն խնդրում։ Գրիգորն աղօթեց Աստծուն և օրհնելով հիւանդ թագաւորին ու նախարարներին, բժշկեց նրանց։ Սրանից ետոյ փողոցներում թափուած կոյսերի մարմինները թաղել տուեց։

Երկրորդ օրը նախարարները թագաւորի հետ Գրիգորի մօտ եկան և խնդրեցին, որ ճշմարիտ հաւատը սովբեցնի իրանց։ Գրիգորը շատ ուրախացաւ այս բարի բանի վրայ և 66 օր շարունակ քարոզում և ուսուցանում էր նրանց քրիստոնէական հաւատը։

Տրդատը, իշխանները և ժողովուրդը հաւատացել էին Քրիստոսին և ընդունել քրիստոնէութիւնը, բայց ոչ քահանայ ունէին և ոչ եպիսկոպոս, որ քարոզէին, սովորցնէին և մկրտէին նրանց, այս պատճառով Տրդատ թագաւորը Գրիգորին կեսաբրիա քաղաքն ուղարկեց, որ Ղեոնդ արքեպիսկոպոսից կաթողիկոս ձեռնադրուի և նոր քրիստոնէայ դարձած հայ ժողովրդին սովորցնի քրիստոնէ-

ութիւնը։ Գրիգորը կեսաբրիա գնաց։ Ղեոնդը կաթողիկոս ձեռնադրեց նրան։ Վերադառնալիս Ս. Յովհաննէս Մկրտչի և Աթանասի հետ միասին եպիսկոպոսների մասունքների միմասը հետն առաւ, դարձաւ Հայաստան՝ Մուշ քաղաքի կողմերը։ Նա հետը բերաւ և շատ քահանաներ։

Այդտեղ կռաւորներ՝ մեհեաններ կային։ Բոլորն էլ քանդեց. կուռքերի սեղանները՝ բազինները կործանեց. նրանց տեղ եկեղեցի շինեց և Յովհաննէս Մկրտչի մասունքն այն տեղ դրեց։ Այս եկեղեցին սուրբ Կարապետ կոչուեց, ուր մինչև այսօր էլ անթիւ ուխտաւորներ են գնում։

Տրդատը, երբ իմացաւ, որ Ս. Գրիգորը վաղարշապատ քաղաքին մօտենում է, դուրս եկաւ նրա առաջ իշխանների և ժողովրդի հետ միասին։ Ս. Գրիգորը 30 օր ծոմ պահել տուաւ նրանց, ետոյ թագաւորին, նրա ընտանիքին, իշխաններին և անթիւ ժողովրդեան մկրտեց Եփրատ գետի մէջ։ Սուրբ Գրիգորը Եօթն օր մնաց այնտեղ և չորս միլիօնից աւելի մարդ մկրտեց։

Սրանից ետ Սուրբ Գրիգորը Տրդատին խորհուրդ տուաւ, որ Հայաստանում ամեն տեղ ուսումնարաններ բանայ, քահանաներ պատրաստի, որ մնացած հեթանոս հայ ժողովրդին քարոզեն և մկրտեն: Այս ուսումնարաններից մի քանիսում յունարէն և մի քանիսում էլ ասորերէն էին սովորեցնում, որովհետեւ դեռ ևս հայերէն գրեր չկային: Բացի սրանից սուրբ Գրիգորը 12 եպիսկոպոս ձեռնադրեց հայերի համար:

Սուրբ Գրիգորը եղաւ մեր առաջին եպիսկոպոսապետը՝ հայրապետը՝ կաթողիկոսը: Նա Հայաստանի ամեն կողմերում ուսումնարաններ բաց անել տուաւ. այստեղից աւարտածները քահանաներ էին դառնում և հայերին հետզհետէ քրիստոնեայ դարձնում—մի խօսքով Սուրբ Գրիգորը մեր երկիրը լուսաւորեց և դրա համար էլ նրան ասում ենք Սուրբ Գրիգոր (կամ երկրորդ) Լուսաւորիչ:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Շարականը

Այսօր զիմանալի լուսոյն ծագողն
Ի խաւարի նստելոցս
ՂԳրիգորիոս սուրբ հայրապետն
Եկայք վերապատուեսցուք:

Խաւարի մէջ նստողներիս մտաւոր լոյս տուող Ս. Գրիգոր հայրապետին եկէք այսօր վերապատուենք:

Այսօր զանապական Հոգոյն պարգեւս
Բաշխող որդւոց Թորգոմայ.
Յորդիս լուսոյ նովաւ ծնեալք.
Եկայք վերապատուեսցուք:

Եկէք այսօր պատուենք անապական հոգու պարգեները Թորգոմի որդիների բաշխողին, որով ծնուել ենք իբրեւ լուսոյ որդիներ:

Այսօր զաստուածային քանին պատմող
Ի Հայաստան աշխարհի
Աշակերտեալ նմա մանկունք.
Եկայք վերապատուեսցուք:

Հայաստան աշխարհում Աստծու խօսքը քարոզողին, ով նրան աշակերտող մանուկներ, եկէք այսօր վերապատուենք:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԶԻ ԵՐԱԶԸ

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչը մի անգամ երազում տեսաւ, որ երկինքը բացուեց և սկսաւ անտեղից լոյս իջնել դէպի երկիրը։ Լուսի հետ միասին իջաւ Աստծու միածին որդին՝ ձեռին բռնած ոսկէ ուռն (մուրճ)։ Այս մարդն իջաւ Վաղարշապատ քաղաքի մէջ տեղը և գեանին ուռով խփեց։ Իսկոյն գեանի տակից՝ այսինքն անդնդից սարսափելի ձայներ լսուեցին։ Սրանից ետ թագաւորի պալատի վրայ երևաց ոսկէ խարիսխ (1), որի մեծութիւնը մի մեծ բլրի չափ էր։ Այս խարսխի վրայ կրակէ սիւն կար (2)։ սիւնի վրայ ամպեղէն զմբէթ (3) եկեղեցու նման, իսկ զմբէթի վրայ էլ Լուսաւորխաչ (4)։

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչը զարմացած նայում էր և չգիտէր, թէ ինչ նշանակութիւն ունեն այս ամենը։ Աստծու հրեշտակն իջաւ երկնքից և մեկնեց սուրբ Գրիգորին նրա երազը։ Հրեշտակն ասաց—նա, որ ձեռին ոսկէ ուռն ունէր բռնած։ Աստծու որդին՝ Յիսուս Քրիստոսն (Միածին) էր։ հրեղէն սիւնը՝ այժմեան սուրբ Էջմիածնի

1. 2. 3. 4. տես պատկերի մէջ։

տաճարը, իսկ լուսաւոր խաչը՝ հայոց
կաթողիկոսութիւնն է: հրեշտակը յայտնեց,
որ այս ուռով խփած տեղը եկեղեցի պիտի
շինել: Այնտեղ պիտի աղօթեն բոլոր քրիս-
տոնեաները. հայոց կաթողիկոսի աթոռն
այնտեղ պիտի հաստատուի, այսինքն հայոց
կաթողիկոսներն այնտեղ պիտի նստեն:

13.

ԷՋՄԻԱՇՆԻ ՏԱՃԱՐԻ ՇԻՆՈՒԹԻԻՆԸ

Միւս օրը սուրբ Գրիգորը պատմեց այս
երազը Տրդատ թագաւորին, նախարարնե-
րին, ժողովրդին և պատուիրեց, որ հրեշ-
տակի ցոյց տուած տեղի չորս կողմը քարէ
պատ շինեն: Սուրբ Գրիգորն այդ երազը
տեսել էր թագաւորին և նրա նախարարնե-
րին մկրտելուց առաջ: Երբ թագաւորա-
կան տունը և ժողովրդին մկրտեց, Վաղար-
շապատ դարձաւ և Միաձնի իջած տեղում
302 թուին մի եկեղեցի շինեցին այն ձևով՝
ինչպէս որ երազ էր տեսել: Այս եկեղեցին
առաջ Շողակաթ էր կոչւում, որովհետեւ
լոյսը, այսինքն շողը այստեղ կաթեց:
Այժմ այլ ևս Շողակաթ չեն ասում, այլ Էջ-

մի ածիւն, որ նշանակում է թէ այնտեղ
իջաւ Միաձինը՝ Յիսուս Գրիգորսը:
Եկեղեցու շինութեան վրայ աշխատում էին
ոչ թէ միայն ժողովուրդը՝ այլև թագաւո-
րն ինքը, Աշխէն թագուին, թագաւորի
որդին, քոյրը, նախարարներն ու իշխաննե-
րը: Բացի Էջմիածնից սուրբ Լուսաւորիչը
ուրիշ եկեղեցիներ էլ շինեց՝ մինը Գայիա-
նէ կուսի անունով, միւսը Հռիփսիմէի և սը-
րանցում թաղեց նրանց մարմինները, իսկ
երրորդ եկեղեցին հնձանի տեղում շինեց,
որն այժմ կոչւում է Շողակաթ:

Սուրբ Էջմիածինը 302 թուից սկսած
բոլոր հայերի մայր եկեղեցին է: Այն
տեղ է նստում հայոց կաթողիկոսը:

Ս. Էջմիածնի հիմնարկութիւնը մեր ե-
կեղեցին տօնում է Հոգեգալստից երկու
շաբաթ ետ:

Շարական Ս. Էջմիածնի

Էջ Միածինն ի Հօրէ
Եւ լոյս փառաց ընդ նմա,
Չայնք հնչեցին
Սանդարամ ետք անդնդոց:

Միածինը լուսով պատած իջաւ երկնքից:
Այն ժամանակ սանդարամետի, այսինքն դժողքի
անդնդից ձայներ լսուեցան:

Տեսեալ զլոյս
Մեծ հայրապետին Գրիգորի,
Պատմէր ցնծովմեամբ
Հաւատացեալ արքային:

Մեծ հայրապետ Գրիգորը, երբ լոյսը տեսաւ,
ուրախ ուրախ պատմում էր նոր քրիստոնեայ
դարձած թագաւորին:

Եկայք շննեսցուք
Սուրբ զխորանն լուսոյ,
Քանզի ի սմա ծագեաց մեզ լոյս
Ի Հայաստան աշխարհի:

Եկէք այստեղ լուսոյ խորանը, այսինքն ե-
կեղեցի շինենք, որովհետեւ Հայաստան աշխարհի
մէջ այստեղ լոյս ծագեց մեզ համար:

Բարեխօսութեամբ
Վերին քո զօրաց,
Միշտ անշարժ պահեա
Զաթոռ Հայկազնեաց:

Քո վերին զօրքերի (հրեշտակների) բարե-
խօսութիւնով միշտ անշարժ պահիր հայկազուն-
ների աթոռը, այսինքն հայոց եկեղեցին՝ էջմիա-
ծինը:

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ե Ա Յ Ս. Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի Ո Յ
Հ Ա Ի Ա Տ Ո Յ Հ Ա Ն Գ Ա Ն Ա Կ Ը

Հաւատամք ի մի Հաւատում ենք որ կայ
Աստուած ի հայրն ա- մի Աստուած, որ նա ա-
մենակալ, յարարիչն մենակալ Հայր է. երկնքի
երկնի և երկրի՝ երեւե- ու երկրի՝ երեւելիների և
աներևոյթների ստեղծո- լեաց և աներևութից:
ղըն է:

Եւ ի մի տէր Յի- Հաւատում ենք որ
սուս Քրիստոս. յՈր- Յիսուս Քրիստոսը մեր
դին Աստուծոյ՝ ծըն- միակ տէրն է, որ Նա
եալն յԱստուծոյ հօրէ՝ Հայր Աստուծ միածին
միածին, այսինքն Նրա
ուրթենէ Հօր:

Աստուած յԱստու- Հաւատում ենք որ Նա
ծոյ, լոյս՝ ի լուսոյ. Աստուած է՝ Աստուծոց.
Աստուած ճշմարիտ լոյս է՝ լուսից. ճշմարիտ
յԱստուծոյ ճշմարտէ՝ Աստուծ է, ճշմարիտ
ծնունդ և ոչ արարած: ստեղծուած: Հաւատում

Նոյն ինքն ի բնութե-
նէ հօր, որով ամե-
նայն ինչ եղև յերկինս
և ի վերայ երկրի՝ երե-
ւելիք և աներևոյթք։
Որ յաղագս մեր
մարդկան և վասն մե-
րոյ փրկութեան իջեալ
ի յերկնից՝ մարմնա-
ցաւ, մարդացաւ. ծը-
նաւ կատարելապէս
ի Մարիամայ Սրբոյ
կուսէն հոգւովն Սըր-
բով։ Որով էառ մար-
մին, հոգի և միտ և
զամենայն որ ինչ է
ի մարդ՝ ճշմարտապէս
և ոչ կարծեօք։

Չարչարեալ, խա-
չեալ, թաղեալ, յեր-
րորդ աւուռ արու-
ցեալ, ելեալ ի յեր-
կինս նոյն մարմնով
նստաւ ընդ աջմէ հօր։
Փալոց է նոյն մարմ-
նով և փառօք հօր
ի դատել զկենդանիս
և զմեռեալս, որոյ թա-
գաւորութեան ոչ գոյ
վախճան։

ենք, որ Նա նոյն Հայր
Աստծու բնութիւնիցն է,
որով ամեն բան եղաւ
երկնքում և երկրիս վը-
րայ՝ թէ երևելիները և
թէ աներևոյթները։

Հաւատում ենք, որ
մարդկանցս փրկութեան
համար իջաւ երկնքից.
մարմին առաւ. մարդ
դարձաւ և ծնաւ կատա-
րեալ կերպով՝ սուրբ
հոգւով Սուրբ Կոյս Մա-
րիամից։ Հաւատում ենք,
որ սուրբ հոգւով առաւ
մարմին, հոգի, միտք և
այն ամենն՝ ինչ որ կայ
մարդու մէջ՝ ճշմարիտ
կերպով և ոչ թէ կար-
ծեօք։

Հաւատում ենք, որ Նա
չարչարուեց, խաչուեց,
թաղուեց, երրորդ օրը
յարութիւն առաւ. նոյն
մարմնով երկինք համ-
բարձաւ ու նստաւ հօր
աջ կողմը։

Հաւատում ենք, որ Նա
պէտք է գայ նոյն մար-
մնով և հօր փառքով՝
կենդանիներին ու մե-
ռածներին դատելու և
որի թագաւորութիւնը
անվերջ կլինի։

Հաւատամք և ի սուրբ
հոգին՝ յանեղն և ի կա-
տարեալն, որ խօսե-
ցաւ յօրէնս և ի մար-
դարէս և յաւետա-
րանս։ Որ էջն ի Յոր-
դանան, քարոզեաց
զառաքեալն և բնա-
կեցաւ ի սուրբսն։

Հաւատամք և ի մի-
միայն ընդհանրական
և առաքելական սուրբ ե-
կեղեցի ի մի մկրդ-
ութիւն, յապաշխա-
րութիւն, ի բաւու-
թիւն և ի թողութիւն
մեղաց, ի յարութիւն
մեռելոց, ի դատաս-
տանն յաւիտենից՝
հոգւոց և մարմնոց,
յարքայութիւն երկ-
նից և ի կեանսն ա-
ւիտենականս։

Իսկ որք ասեն՝ էր
երբեմն յորժամ ոչ էր
Որդի, կամ էր երբեմն

Հաւատում ենք նաև
սուրբ Հոգուն, որ նա ոչ
ոքից չէ ստեղծուել. կա-
տարեալ Աստուած է, որ
խօսեց օրէնքի, մարդա-
րէնքի և աւետարանե-
րի մէջ. որ Յորդանան
զետն իջաւ. քարոզեց
Աստծուց ուղարկուած
Քրիստոսի մասին բնա-
կուեց սրբերի մէջ։

Հաւատում ենք նաև
միայն մի ընդհանրական
և առաքելական սուրբ ե-
կեղեցու. — մի մկրտու-
թեան, ապաշխարութեան,
մեղաց քաւութեան և թո-
ղութեան, մեռելների յա-
րութեան, հոգիների և
մարմինների վերջին դա-
տաստան լինելուն, եր-
կնքի արքայութեանը և
յաւիտենական կեանքին։

Իսկ նրանք, որոնք
ասում են՝ թէ կար ժա-
մանակ, երբ ոչ Աստծու

հորժամ ոչ էր սուրբ որդին կար և ոչ սուրբ
հոգի կամ թէ յոչէից հոգին. կամ ասում են,
եղեն. կամ յայլմէ էութեան ասեն լինել զոր-
դին Աստուծոյ և կամ զսուրբ հոգին և թէ
փոփոխելիք են կամ կամ թէ կարող են փո-
փոխուիլ կամ աշխարհելիք զայնպի-
սին նզովէ կաթողի-
կէ և առաքելական
սուրբ եկեղեցի:

Իսկ մեք փառաւո-
րեացուք որ յառաջ
քան զյաւիտեանս, եր-
կիրպագանելով սրբոյ
Երրորդութեան և միոյ
աստուածութեան հօր
և Որդւոյ և հոգւոյն
սրբոյ, այժմ և միշտ
յաւիտեանս յաւիտե-
անից՝ ամէն:

ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԵՐԳԵՐ

Մարմին տէրունական եւ արին փրկի-
չական կայ առաջի. երկնային զօրութիւնքն
յաներեւոյթս երգեն եւ ասեն անհանգիստ
բարբառով—Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ տէր զօ-
րութեանց:

Տէրունական մարմինը, փրկչական արինը
առաջներս դրած է, երկնային զօրքերն (հրեշտա-
ները) աներեւոյթ կերպով երգում են և ասում շա-
րունակ—Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ, Տէր զօրութեանց:

Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ.
Որ էնն Աստուած աստ քաղմեցաւ,
Խաղաղութեան ճայն հնչեցաւ,
Սուրբ ողջունի հրաման տուաւ:
Եկեղեցին մի անձն եղև.
Համբոյրս յօդ լրման տուաւ:
Թշնամութիւնն հեռացաւ.
Սէր յընդհանուրս սփռեցաւ:
Արդ պաշտօնեայք քարճեալ զձայն՝
Տուք օրհնութիւն ի մի քերան,
Միասնական աստուածութեան,
Որում սրովքէք նն սրբաբան:

Քրիստոս մեր մէջ յայտնուեց: Որ էն Աստուածն այստեղ (սեղանի վրայ) բազմեց: Խաղաղութեան ձայն լսուեց. սուրբ ողջունի հրաման տրուեց: Եկեղեցիս (բոլոր քրիստոնեաների ժողովը) մի սիրտ—մի հոգի դարձաւ և այս ողջունի համբոյրը միութեան կապ եղաւ: Թշնամութիւնը հեռացաւ: Քրիստոսի սէրն ամենիս մէջ տարածուեց: Ուրեմն, ով պաշտօնեաներ, ձայներդ բարձրացնելով՝ միաբերան օրհնութիւն տուէք միասնական Աստուածութեանը, որին սրովբէները փառաբանում են:

Գոհանամք զքէն Տէր, որ կերակրեցեր զմեզ յանժառական սեղանոյ քո՝ քաշխելով զմարմին եւ զարիւն ի փրկութիւն աշխարհի եւ կեանք անձանց մերոց:

Շնորհակալ ենք քեզնից, ով Տէր, որ մեզ կերակրեցիր քո անժառական սեղանից, քաշխելով քո մարմինն ու արիւնը՝ աշխարհի փրկութեան և մեր անձին կեանք լինելու համար:

Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ Տէր զօրութեանց, լի են երկինք եւ երկիր փառօք քո: Օրհնութիւն ի բարձունս օրհնեալ որ եկիր եւ զա-

լոցդ եւ անուամբ Տեառն: Ովսանա ի բարձունս:

Սուրբ, սուրբ, սուրբ Տէր զօրութեանց, երկինքն ու երկիրը լի են քո փառքերով: Օրհնութիւն լինի բարձրումը. օրհնեալ ես, որ եկար և պիտի գաս Տիրոջ անունով: Ովսանա բարձրումը:

Յ Ա Ն Կ

1. Ղազարոսի յարութիւնը	5
2. Տասն կոյսեր	8
3. Յիսուսի մատնութիւնը.	10
4. Յիսուսի համբարձումը.	11
5. Հոգեգալուստ	12
6. Վերափոխումն	15
7. Աբգար թագաւորը դեսպաններ է ուղարկում Յիսուսի մօտ	18
8. Ս. Թադէոս և Բարթոլղիմէոս	20
9. Ս. Գրիգոր (կամ երկրորդ) Լուսաւորիչ 23	
10. Հռիփսիմեան և Գայիանեան կոյսերը փախչում են Հայաստան	29
11. Ս. Գրիգորին դուրս են բերում Վիրապից 31	
12. Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի երազը	36
12. Էջմիածնի տաճարի շինութիւնը	38
14 Հաւատոյ հանգանակ	41
15. Պատարագի երգեր	45

Հայաստանի Ազգային գրադարան

NL0429940

